

Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik

Editör: Deniz Kahrıman Pamuk, Anı Yayıncılık, Ankara 2019, 238 sayfa.

Yazarlar: Burcu Çabuk, Deniz Kahrıman Pamuk, Berat Ahi, Nilgün Cevher Kalburan,
Hande Güngör

Merve KAYA-AYDIN

mervekayaaydin@yahoo.com

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Bolu, Türkiye

Editörlüğünü Deniz Kahrıman Pamuk'un yaptığı, 2019 yılında Anı Yayıncılık tarafından yayımlanan Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik adlı eser, son yıllarda önemi gittikçe daha da anlaşılan çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik konusunu ele almaktadır. Ankara, Kastamonu, Pamukale, Mersin Üniversitelerinde çalışmakta olan 5 akademisyenin imzası bulunan kitap, öğretmen adaylarına, öğretmenlere ve ebeveynlere, erken çocukluk döneminde çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik konusunda yol gösterici olması amacıyla hazırlanmış bir çalışmadır. Kitabın bölümleri oluşturulurken, konunun daha iyi anlaşılabilmesi adına, temel oluşturmak amacıyla bir yol izlenmiş ve kitap sekiz bölüm şeklinde düzenlenmiştir.

Çevre eğitimin genel tanımı, alt paydaşları, erken çocuklukta çevre eğitiminin önemi, amacı, öğretmenin çevre eğitimindeki rolü, farklı ülkelerdeki çevre eğitimine yaklaşım türleri, toplum, aile ve çevre eğitimi ilişkileri, ekolojik ayak izi uygulamaları, riskli oyunların çevre eğitimi açısından önemi ve alternatif yaklaşımlara değinilmiş ve yetişkinler ile çocuklar için kitap önerileri ile sonlandırılmıştır.

Dr. Burcu Çabuk tarafından yazılan "Çevre Eğitimi" başlıklı ilk bölümünde insanın varoluşundan itibaren iç içe olduğu doğa ile ilişkisine, çevre tanımına, ilk insanlardan günümüze değişen insan-doğa ilişkisinin temel alındığı çevre felsefesine, insanların gün geçtikçe daha da neden olduğu çevre sorunlarına yer verilmektedir. Bütün bunlarla birlikte çevre ve çevre sorunlarına duyarlı,

çözüm bulmaya çalışan, yeni sorunların oluşmasını engellemeye yönelik bilgi, beceri ve motivasyonu içerisinde barındıran çevre okuryazarlığından bahsedilmektedir.

Çevre eğitiminin temellerinin daha iyi atılabilmesi ve öneminin daha iyi anlaşılabilmesi için her bireyin tanımları, tarihsel süreci, doğanın insan hayatındaki yerini, insanın doğaya verdiği zararı ve bu zararın ortaya çıkardığı sorunları bilmesi gerekmektedir. Bireylerin sadece bu konularda bilgi sahibi olması yeterli değildir; doğa ile ilgili konuları içselleştirmeleri ve hayatlarında bu farkındalığa yer vermeleri çevre eğitiminin temel amaçlarındandır.

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Kahrıman Pamuk tarafından yazılan "Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi" bölümünde erken çocukluk döneminin çevre eğitimi açısından önemi ve amacına değinilmiş; erken çocukluk döneminde gelişimsel olarak uygun çevre eğitimi uygulamaları ve gelişim alanları ve erken çocukluk dönemi çevre eğitimi ilişkisi incelenmiştir.

Erken çocukluk, insanın tüm yaşamını etkileyen davranışlarının, tutumlarının, alışkanlıklarının kazanıldığı bir dönemdir. Bu nedenle özellikle bu dönemde çevre eğitimi ile ilgili farkındalık kazandırmak çok önemlidir. Erken çocukluk döneminde bir konunun daha iyi anlaşılması ve içselleştirilebilmesi için çocuklara gerçek deneyimler sunulmalı, keşfetmeleri için fırsat verilmeli, öğretmenleri ve aileleri destek olmalı, sorular sormalarını ve bu sorulara cevap bulmalarını sağlan-

maya çalışılmalı, karşılıklarına problem durumlar konulmalı ve bu problemlere çözüm bulmaları beklenmeli, kısacası onlara zengin uyarıcılar sunulmalıdır. Bu sayede çocukların hem bilişsel, sosyal duygusal, dil hem de motor becerileri gelişmiş olacaktır.

Doç. Dr. Berat Ahi'nin kaleme aldığı "Erken Çocukluk Dönemi Çevre Eğitiminde Öğretmenin Rolü" isimli bölümde, çevre eğitiminde öğretmenin amacı ve alabileceği roller konusu ele alınmıştır. Bu çerçevede kolaylaştırıcı kişi olarak, değişimi gerçekleştiren kişi olarak, danışman olarak, örnek kişi olarak öğretmenin rolü üzerinde durulmuştur. Ayrıca, çevre eğitiminde öğretmenin uygulaması gereken ilkelerden, kullanabileceği stratejilerden, çevre eğitimi sürecini hazırlamasından takip ve değerlendirilmesinden bahsedilmiştir.

Okul öncesi dönem çocuğu için ailesinden sonra gördüğü en önemli rol model öğretmendir. Öğretmenin çevre konusunda bilgili, duyarlı, tutarlı olması gerekmektedir. Somut işlemler döneminde olan okul öncesi dönem çocuklarına deneyim sunmak yani yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak ve olayları somutlaştırmak farkındalık kazanmaları ve kalıcı öğrenimin olması için gereklidir. Bu anlamda da en önemli rollerden biri de öğretmenlere düşmektedir. Okul öncesi dönem için karmaşık gelebilecek bu konuları anlaşılır bir şekilde açıklayabilmesi hem yaptıklarıyla hem de çocuklara sunduğu deneyimlerle rehber olması gerekmektedir. Öğretmen bu süreçte yeni ve farklı yöntemler kullanarak çocukların dikkatini çekebilmenin yollarını bulabilmelidir. Tüm bunlarla beraber her zaman öğretmenin en büyük destekçisi olacak olan aile desteğini de unutmamalı ve ailelere de çevre konusunda bilinçlendirmelidir.

Doç. Dr. Berat Ahi ve Dr. Öğr. Üyesi Deniz Kahrıman Pamuk tarafından yazılan "Toplum, Aile ve Çevre Eğitimi İlişkileri: Çeşitli Ülkelerde Erken Çocukluk Dönemi Çevre Eğitimi Yaklaşımları" isimli bölümde genel olarak; toplumları etkileyen güncel çevre yaklaşımlarından, derin ve sığ ekolo-

jiden, Gaia'dan, teknomerkezcilikten, çeşitli toplumlardaki toplum-çevre eğitimi ilişkileri ve erken çocuklukta çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik için eğitim uygulamalarından bahsedilmiştir. Avustralya, Kanada, Çin Halk Cumhuriyeti, Kenya, Ekvator, Güney Afrika, Şili, Güney Kore, Norveç, Amerika Birleşik Devletleri'nden, Türkiye'de toplum ve çevre eğitiminden, Türkiye'de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından bahsedilerek sürdürülebilir bir toplum için erken çocukluk dönemi çevre eğitiminde toplum ve okul iş birliği neleri kapsar ve nasıl sağlanabilir sorularının yanıtları aranmıştır. Ayrıca çevre eğitiminde toplum ve okul iş birliğine yönelik etkinlik örnekleri, çevre eğitiminde ailenin rolü ve ailede çevre eğitimine yönelik etkinlik örnekleri üzerinde durulmuştur.

Çevre konusu sadece bir ülkeyi ilgilendiren bir konu değildir. Çevre ile ilgili her konu tüm dünyayı etkilemekte ve ilgilendirmektedir. Bu bölümde toplumları etkileyen çevreci yaklaşımlardan ve tüm dünyada çevre merkezli bir anlayış gelişmesini isteyen oluşumlar da konu edilmiştir.

Toplumların birbirlerinden farklı dinamikleri vardır; her toplum bu dinamikleri gözeterek çocuk yetiştirme programları uygular. Bazı ülkelerde bu dinamiklerin nabzını hükümetler tutar bazı ülkelerde sivil toplum örgütleri. Bu bölümde, birbirinden farklı dinamiklere sahip ülkeler olan ve kuraklık, su sıkıntısı, biyolojik çeşitlilik kaybı yaşayan Kenya'dan; çevre eğitimi konusunda oldukça bilinçli olan Kanada'ya kadar birbirinden farklı ülkelerin çevre eğitimi konusundaki yaklaşımlarına değinilmektedir.

Toplumların en küçük yapıtaşı olan ailelerin tutumları ve yaklaşımları ile okul öncesi dönem çocuklarının çevre konularına bakış açılarını etkilemektedir. Bu nedenle okulla birlikte aile de üzerine düşen görevi yerine getirerek çocuğunun çevre konusunda daha bilinçli bir birey olması için gerekli özveriye göstermelidir. Örneğin, evdeki çöpleri geri dönüşüm olanlar ya da olmayanlar olarak ayırmalı, artık yağları lavabodan dökmemeli

ya da çocuğu ile bir bitki yetiştirebilmelidir.

Doç. Dr. Nilgün Cevher Kalburan ve Öğr. Gör. Hande Güngör'ün kaleme aldığı "Erken Çocukluk Döneminde Sürdürülebilirlik İçin Eğitimin Göstergesi Olarak Ekolojik Ayak İzi Uygulamaları" adlı bölümde, bir okul öncesi eğitim kurumunda ekolojik ayak izi kapsamında neler yapılabileceği konusu ele alınmakta, gıda tüketimi, ulaşım, enerji, su tüketimi, atık yönetimi, erken çocukluk eğitiminde dönüştürülebilir nesnelere (Loose Parts) kullanılmasından bahsedilmektedir.

Doğal kaynakların korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçlayan sürdürülebilirliğin göstergelerinden biri kabul edilen ekolojik ayak izi sayesinde tüketilenler nicel olarak ifade edilebilmektedir. Bu bölümde gıda tüketimi, ulaşım, enerji, su tüketimi, atık yönetimi ile ilgili okullarla ve çocuklarla yapılabilecek uygulamalara yer verilmiştir.

Oyun çağında olan okul öncesi çocukları yapay nesnelere oynayabilecekleri gibi doğada var olan her türlü (zararsız ve yüksek risk oluşturmayan) nesne ile de oynayabilirler. Sürekli tüketmemek için ellerindeki bu nesnelere bir araya getirerek ya da tek başına, amacına uygun ya da amacı dışında kullanabilirler. Çocukları bu konuda desteklemek ve yaratıcılıklarını geliştirmek doğada var olan nesnelere dönüştürebilmek adına oldukça önemlidir.

Doç. Dr. Nilgün Cevher Kalburan tarafından yazılan "Riskli Oyunun Çevre Eğitimi Açısından Öneme ve Alternatif Yaklaşımlar" başlıklı bu bölümde ise girişin ardından riskli oyunlara, Ferista Orman Anaokulunun genel özelliklerine, büyük yükseklik deneyimlerine, yüksek hız deneyimlerine, tehlikeli aletler ile ilgili deneyimlere, itiş-kakış oyunu deneyimlerine, gözden kaybolma deneyimlerine yer verilmiştir.

Okul öncesi eğitimin amaçlarından biri olan çocuklara zengin uyarıcı çevre sunulması, çocukların gelişimleri ve öğrenmeleri için oldukça önemlidir. Çocuklara zengin uyarıcı çevre sunmakla birlikte, çocuğun çevresin-

de gördüğü somut nesnelere deneyim kazanması da oldukça önemlidir. Çocukların özellikle doğa ile iç içe olmaları somut yaşantılarını gerçekleştirebilmeleri için önemli bir kaynaktır. Kitapta da farklı örneklerine yer verildiği gibi çocukların çamurdan yaptıkları yemekler, ağaç dallarını kendilerine süpürge yapmaları çocuklarda bilişsel, motor, algı, sosyal becerilerini geliştirmek için oldukça faydalıdır.

Oyun, erken çocukluk döneminde çocuğun gelişimi için önemli paydaşlardan biridir. Bu önemli paydaşın bir türü olan riskli oyunlar sayesinde çocuk kendisinin ve çevresinin farkında olur, alabileceği riskleri görür, özgüveni artar, aidiyet duyguları gelişir, problem çözme ve neden sonuç ilişkisi kurma becerisi gibi becerileri gelişir. Kitapta, riskli oyunlar ile tehlike arasındaki farka değinilerek farklı ülkelerdeki öğretmen ve ebeveynlerin riskli oyunlara karşı bakış açılarını araştıran çalışmalardan örneklere yer verilmiştir.

Bölümde ayrıca çocukların doğa ile iç içe olabilecekleri alternatif yaklaşımlara da dikkat çekilmiş ve bu alternatif yaklaşımları uygulayan okullardan, okulların planlarından bahsedilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Kahriman Pamuk ve Doç. Dr. Berat Ahi tarafından Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programına göre hazırlanan ve Mersin'de faaliyet gösteren Serpil'in Dünyası Orman Okulu isimli okulda uygulanmış olan 15 bütünleştirilmiş etkinliğe yer verilmiştir.

Hazırlanan ve uygulanan etkinliklerde gökyüzünden, hayvanlara karşı duyarlılıktan ve hayvanların doğadaki yerinden ve öneminden, farklı ağaçlardan ve bu ağaçların meyvelerinden, yapraklarından, doğada olmaması gereken varlıklardan suyun önemini belirten çalışmalara kadar birçok konuya yer verilmesi çocukların doğadaki ve çevrelerindeki durumlara bakış açılarında doğa lehinde bir farkındalık yaratmak için oldukça önemlidir.

Kitabın son bölümünü oluşturan ekler bölümünde yetişkinler ve çocuklar için kitap önerilerine yer verilmiştir. Yetişkinler için önerilen kitaplar APA formatı ile sunulurken, çocuklar için önerilen kitaplarda; kitap ve yazar ismine, yayınevine, çevirmene ve yaş grubuna yer verilmeye dikkat edilmiştir. İleri düzeyde bu konuda bilgi edinmek isteyen yetişkinlere ve çocuklara uygun olan kitabın seçilmesine yardımcı olmak üzere hazırlanan

bu bölüm okuyucu için hayli faydalı görünmektedir.

Kitabın hem öğretmenlere hem öğretmen adaylarına hem de ebeveynlere yol göstermek amacıyla yazıldığı göz önünde bulundurulduğunda çevre, ekoloji, sürdürülebilirlik kavramlara yer verilmesi ve bu konudaki paydaşların öneminden bahsetmesi açısından oldukça önemli bir başvuru kaynağıdır.

Kaynakçada Gösterimi

Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik, *Ed. Deniz Kahrıman Pamuk*. Ankara, 2019, Anı.